

PONOVO U SLAVONIJI

U toku 1943, NOP u Slavoniji imao je snažan uspon. U prvoj polovini godine formirane su 18. i 21. a u jesen čehoslovačka brigada »Jan Žižka« i 25. brodska brigada. Formirani su i mađarski bataljon »Sandor Petefi«, Diverzantski bataljon i četa »Ernest Telman«, sastavljena od pripadnika njemačke narodnosti. Od posebnog značaja bilo je formiranje druge po redu, 28. divizije NOV i POH, i 6. slavonskog korpusa.^{31*} U 1943, pored već postojećih, 1. i 2. slavonskog odreda, formirana su još 4 partizanska odreda. Uporedo sa narastanjem borbenih jedinica i ustanova i jedinica u pozadini razvija se i učvršćuje narodna vlast. Tako je krajem 1943. u Slavoniji postojao jedan oblasni, 3 okružna, 12 kotarskih i 470 seoskih narodnooslobodilačkih odbora.

Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije imala je tada 8 korpusa, 26 divizija, 10 samostalnih brigada, 108 partizanskih odreda, mnoštvo drugih manjih jedinica i Mornaricu Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Bila je to respektivna snaga ne samo na jugoslovenskom ratištu već i u sklopu antihitlerovske koalicije.

Slavonski prostor, koji od početka narodnooslobodilačke borbe ima značajnu operativno-strategijsku ulogu, dobija tih dana još više na važnosti. Željeznička magistrala Zagreb—Beograd postaje još važnija i za nas i za oku-

312 Snage NOV i POH u Slavoniji krajem 1943. brojale su 10.037 boraca, Zbornik, tom V, knjiga 11, str. 46; Arhiv VII, reg. br. 5-19, k. 371 A. Početkom 1944. u slavonskom dijelu Podravine mobilisano je oko 350 boraca, čime je broj boraca iz ovoga kraja Hrvatske još više povećan.

patora, pa i za kvislinge, kojima svuda ide loše. Sesti korpus NOVJ je moćna, udarna snaga, koja na tome prostoru uglavnom drži inicijativu u svojim rukama.

NAPAD NA ČAGLIN

To je uporište držala ozloglašena 6. ustaška bojna,³¹³ strah i trepet za hrvatski i srpski živalj ovoga kraja. Uporište Čaglin bilo je osim toga za NOP i za naše jedinice kost u grlu u ovom dijelu slobodne teritorije, na Dilju. Zato je štab 6. korpusa 16. 1. 1944. izdao zapovijest da se uporište Čaglin likvidira.³¹⁴ Likvidaciju posade u Čaglinu i osiguranje prema Slavonskoj Požegi, Našicama, Poreču i Kuli, trebalo je da izvrši 28. udarna divizija,³¹⁵ Požeški i Osječki NOPOH. Dvanaesta divizija i Diljski NOP odred osiguravali su akciju od Pleternice, SI. Broda i Đakova.

Početak napada određen je za 22. 1. 1944. u 04.00 časa. Stab 28. divizije se smjestio u sjeverozapadni dio s. Milan Luga.

Uporište je, prema prikupljenim podacima, bilo veoma utvrđeno: Postojala su 3 velika bunkera od cigle i betona na dva sprata, 14 bunkera ukopanih u zemlju, pokrivenih, mnoštvo zaklona, iskopanih u zemlji u mreži rovova i saobraćajnica i sve to povezano u jedinstven fortifikacijski i vatreni sistem. Svi bunkeri su imali posade od po 6 do 12 ustaša.³¹⁶ Kasnije, kada je uporište likvidirano, ispostavilo se da je bunkera bilo i znatno više. Osim toga za odbranu su bile podešene i jakim snagama posjednute osnovna škola, Kačarikova gostionica i kuća Johana Brkića. U vatrogasnom spremištu bili su kasarna i štab 6. ustaške bojne.

313 Arhiv VII, reg. br. 5/1 i 17-2, k-114.

314 Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 248. U borbenim dejstvima za Čaglin angažovan je 21 bataljon. Od toga 3 u napadu, 16 na obezbjeđenju od intervencije neprijateljevih snaga iz susjednih uporišta i 2 u divizijskoj rezervi; angažovano je i 7 oruda artiljerije.

315 Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 237.

316 Bunkera je bilo, međutim, kako u unutrašnjosti naselja tako i u vanjskoj liniji odbrane znatno više.

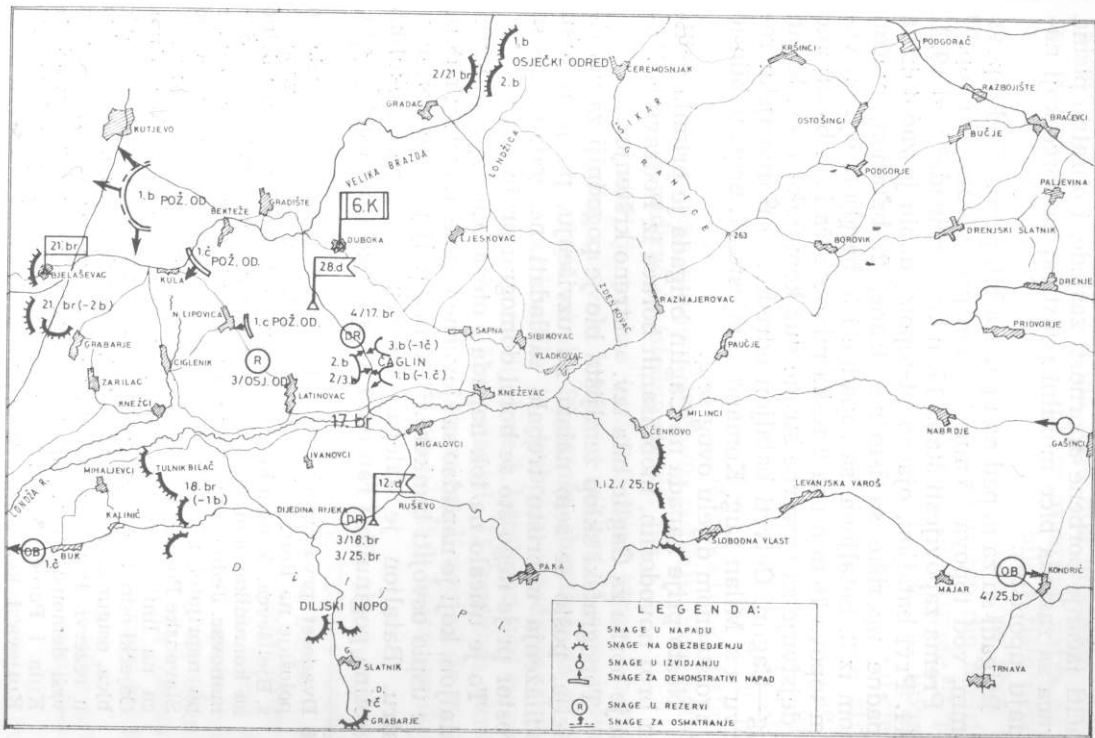

Slavonska Orahovica januara 1944. Nikola Demonja, Radojica Nenezić, Krsto Bosanac, Čedo Grbić Kedacije, Vicko Antić Pepe, i Vlado Janjić Capo

Za likvidaciju Čaglina određena je 17. udarna brigada.

U pismu štaba 17. udarne brigade³¹⁷ od 19. 1. 1944. političkim komesarima bataljona i četa posebno se ukazuje na potrebu raznovrsnosti formi političkih priprema i mjera koje treba preduzeti u ovoj borbi. U pismu se pored ostalog kaže: »Stoga treba da se do maksimuma iskoristi maše iskustvo iz Ludbrega i Kurilovca, gdje su naši borci u nevjerovatno kratkom vremenu naglim jurišem likvidirali krvavog neprijatelja... Polovinu zaplijenjene odjeće i obuće u uporištu Čaglin, trebamo predati XII diviziji. To moramo najozbiljnije shvatiti pošto XII divizija ima oko 40% bosih i slabo odjevenih drugova... Isto tako vrlo je važno da se pišu pisma boraca u napadu na uporište (misli se na borce 17. udarne brigade) borcima koji se nalaze u zasjedama. Ta pisma treba... da budu odraz ljubavi i povjerenja i borbenosti naših boraca. Tako će to zaista

317 Arhiv VII, reg. br. 1-12, K. 1134.

Napad na uporište u Čaglinu, januara 1944.

značiti jačanje borbene upornosti zasjede, i obratno pisma boraca sa zasjeda biće moralni podsticaj za borce koji napadaju uporište«.

Brigadi su za napad na uporišta bili pridati vod topova 65 mm, vod topova 75 mm i jedan protivtenkovski top.³¹⁸

Prema zapovijesti štaba 17. udarne brigade³¹⁹ od 19. 1. 1944. Prvi bataljon, ojačan pt-topom, dobio je zadatak da napadne uporište sa istočne strane, 2. bataljon, ojačan četom iz 3. bataljona, sa zapadne i 3. bataljon, ojačan vodom topova 76 mm i sa 2 teška minobacača iz 1. bataljona, da dejstvuje sa sjeverne strane duž komunikacije s. Milan Lug—Čaglin. Četvrti bataljon određen je u divizijsku rezervu u s. Milan Lug. Komandno mjesto 17. brigade bilo je u jugoistočnom dijelu ovog sela.

Nešto prije napada na Čaglin brigada je primila priličan broj novodošlih, mobilisanih boraca iz Podravine. Njima je borba za Čaglin bila tzv. »vatreno krštenje«.

Topografski sklop zemljišta bio je pogodniji za neprijatelja, pošto se selo nalazi na uzvišenju, pa je u toku podilaženja uporištu trebalo savladati neugodan brisani prostor prije nego što se borci domognu prvih kuća.

To je uticalo na tok napada i otežavalo dejstva. Treći bataljon, koji je napadao sa sjeverne strane, u prvom naletu nije uspio osvojiti bunkere.³²⁰ Neprijatelj je osuo ubitačnu vatru. Bataljon je zalegao na čistini i imao nekoliko desetina poginulih i ranjenih. Osim toga i naša artiljerija,

318 Dvadeset prva udarna brigada (bez 2. bataljona) posjela je položaje na liniji ciglana na komunikaciji Pleternica, južno od s. Bjeliševca, komunikacija Slavonska Požega, dalje paralelno sa komunikacijom sa sjeverne strane u pravcu k. 174 — s. Šumanovac. Jedna četa određena je u šumu Granični Gaj za udar po neprijatelju s leđa. Ove jedinice zatvarale su pravac od Slavonske Požege. Drugi bataljon osiguravao je pravac od Našica na liniji ispred s. Gradac, na komunikaciji Našice—Kula. Osječki odred sa 2 bataljona na liniji Bukova glava (k. 32) — Sobica, osiguravao je takođe od Našica, dok je jedan bataljon bio u rezervi. Požeškom odredu naredeno je da sa jednom četom vrši demonstrativni napad na neprijateljeva uporišta u selima Kula i Poreč a drugim bataljonom da kontrolišu južni dio Kutjeva i komunikaciju prema Velikoj i Kuli.

319 Arhiv VII, reg. br. 3-1, K. 1134.

320 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 26.1.1943. štabu 28. udarne divizije o akciji na Čaglin, Arhiv VII, reg. br. 5-1, K. 1124.

dejavujući sa velike daljine, nije bila efikasna. Zato je privučena bliže, pa je na bunkere otvarana vatra sa bliskih odstojanja.³²¹ Na ovom pravcu je bilo težište neprijateljeve odbrane i najvažnije otporne tačke, pa zbog toga i prilaz najteži. Kasnije je u borbu ubačen dio divizijske rezerve, odnosno dijelovi 4. bataljona 17. brigade.³²² To je omogućilo slamanje otpora u sjevernom dijelu uporišta, čime je znatno poremećen sistem njegove odbrane u cjelini. Ojačali 2. bataljon, koji je napadao sa zapadne strane, uspješno se probio u uporište. Međutim, neprijatelj je vještim i iznenadnim protivnapadom uspio da odbaci dijelove 2. bataljona. Ipak zahvaljujući prodoru 3. i 4. bataljona sa sjeverne strane prema centru uporišta i dijelu 2. bataljona koji se najviše uklinilo, odbačeni borci 2. bataljona ponovo su zauzeli ranije dostignutu poziciju. Prvi bataljon uspješno je nadirao sa istočne strane.

Neprijatelj je pružio izuzetno žilav otpor i borio se za svaku kuću, za svaki bunker i zaklon. U popodnevним satima jedna grupa od oko 80 ustaša, shvativši da je situacija beznadežna, izvršila je proboj u istočnom smjeru. Međutim, naletjeli su na dijelove 1. bataljona koji su napadali bunker na željezničkoj stanici. U kratkom okršaju desetak ustaša je pobijeno, dok su ostali uspjeli da se probiju. To je, uostalom, bilo sve što se od 6. bojne izvuklo iz Čaglina.

Najžešći otpor neprijatelj je pružio u centru uporišta, pa se tu borba produžila još i cijelu noć 22/23. i sutradan. U priepodnevnim satima 23. januara dok je borba u uporištu bila u punom jeku, štab brigade je obaviješten da je neprijatelj izvršio prodor sa pravca Našica. Stoga štab brigade odmah iz Čaglina izvlači dvije čete i upućuje ih u susret neprijatelju. Taj trenutak pokušavaju da iskoriste ostaci 6. bojne u uporištu, pa kreću u proboj ka Našicama. Dejstvom jedinica koje su bile u samom uporištu taj pro-

321 Izvještaj štaba 28. udarne divizije od 30.1.1944. štabu 6. korpusa NOV i POJ o akciji na Čaglin, Poreč i Kulu, Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 567.

322 Kasnije, 25.1.1944, ovaj bataljon je napao uporište u s. Poreč. Operativni izvještaj štaba 28. udarne divizije od 30.1.1944. štabu 6. korpusa NOV i POJ o akciji na Čaglin, Poreč i Kulu, Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 567.

boj je osujećen. Tu je neprijatelj i pretrpio najveće gubitke.³²³ U Čaglinu su poginula 264 ustaše. Među njima su bila 2 natporučnika. Jedan od njih, Ivan Todorčić, bio je ustaški emigrant prije rata. Ubijen je i zapovjednik bojne ustaški nadsatnik dr Zvonimir Dončević.³²⁴ U ovoj borbi uništena je i jedna zgrada iz koje je neprijatelj pružao otpor i spaljeni su svi bunker, tako da je broj poginulih bio znatno veći.

Zaplijenjen je 1 top 37 mm, 12 raznih mitraljeza, 130 pušaka (od toga 50 neispravnih) i dosta druge opreme i materijala.

Neprijatelj se u toku borbe služio i lukavstvima. Poredinci su se preoblačili i u žensku odjeću, neki stavljali partizanske kape i dr.

I 17. udarna brigada je pretrpjela u ovoj dvodnevnoj borbi teške gubitke: 69 poginulih i 125 ranjenih. Izgubljen je 1 teški mitraljez, 5 puškomitraljeza i 25 pušaka.

Između ostalih poginuli su zamjenik političkog komesara 2. bataljona Milan Vignjević, te komandiri četa iz ovoga bataljona Milivoj Milinović i Aleksa Pavlović, zatim Pero Branković, komandir voda, i Đuro Stojaković, politički komesar čete u 3. bataljonu. Bilo je dosta boraca i rukovodilaca koji su se istakli primjermom hrabrošću. Među njima to su iz 1. bataljona Nikola Dragić, komandir voda, koji je u jurišu likvidirao 6 ustaša, Mileva Jorgić, koja je također u jurišu ubila 5 ustaša, izvlačila iz borbe oružje, ranjene borce i pri tome bila i sama ranjena. Milan Kolarac je u borbi likvidirao trojicu ustaša i pri tome bio teško ranjen.

Iz 2. bataljona junački su se borili Boško Miljanović, politički komesar 2. čete, koji je prihvatio puškomitraljez svog ranjenog druga i nastavio da tuče neprijatelja i pri tome i sam bio teško ranjen. Puškomitraljezac Lazar Popović takođe je teže ranjen. Anka Babić je prilikom pro-

323 Izvještaj Glavnog stožera domobranstva od 24. 25. 26. i 27.1. 1944. o napadu jedinica NOV i POH na Čaglin, Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 718, 722, 730 i 735. Po neprijateljevim podacima, iz Čaglina se uspjelo probiti 108 ustaša.

324 Izvještaj štaba 6. korpusa NOVJ od 12. 2.1944. Glavnom štabu NOV i POH o borbama od 20.12.1943. do 31.1.1944, Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 223.

boja neprijatelja uspjela likvidirati ustaškog natporučnika i zaplijeniti 1 puškomitraljez. Milan Radeljić, iako ranjen u glavu, uzeo je puškomitraljez od ranjenog druga i nastavio da se bori i pri tom bio ponovo ranjen, u nogu. Iz 3. bataljona istakao se puškomitraljezac Gligo Prodanović, koji je u jednom trenutku, bio opkoljen od neprijatelja, ali se probio i pri tome pobio nekoliko ustaša.³²⁵

U toku borbe kod nižeg starješinskog kadra ispoljili su se i neki nedostaci. U nekoliko navrata, kada je postignut izvjestan uspjeh pri napredovanju kroz uporište bilo je zastajkivala i čekanja naređenja pretpostavljenih. S obzirom na brisani prostor oko uporišta, kada je, npr. 1. četa 3. bataljona zaustavljena ispred bunkera, nije se ukopala, već je na brisanom prostoru dočekala dan.

O tome koliko je borba bila žestoka i teška svjedoči i podatak da je brigada utrošila oko 63.000 puščane i mitraljeske municije, 147 mina za lake i 47 mina za teške minobacače. Prema nekim proračunima u našem NOR prosječno je trošeno oko 350 metaka za uništenje jednog neprijateljskog vojnika. Imajući to u vidu, naši borci su u Čaglinu jako dobro gađali, jer su u prosjeku trošili oko 200 metaka za uništenje jednog neprijateljskog vojnika.

Borba za Čaglin bila je najteža i najkrvavija koju je do tada vodila 17. udarna brigada.³²⁶ U njoj je i pretrpjela najteže gubitke.³²⁷

Po završetku napada na Čaglin, 24. 1. 1944. Sedamnaesta udarna brigada³²⁸ raspoređena je: 1. bataljon u s. Ljeskovicu, 2. bataljon u s. St. Čaglin sa jednom i sa dve čete u s. N. Čaglin, 3. bataljon u s. Milan Lug, a 4. bataljon u s. Londžica.

325 Pri napadu na Čaglin poginuo je puškomitraljezac Mladen Lazić, petnaestogodišnji dječak. U znak sjećanja na ovog hrabrog mitraljesca njegovo ime nosi osnovna škola u s. Bereku.

326 Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-43/2, K. 1136.

327 I pored izvanrednog uspjeha, jer je uništena gotovo cijela ustaška bojna, postavilo se pitanje broja gubitaka koje je pretrpjela 17. udarna brigada. Komesar Glavnog štaba Hrvatske ukorio je komandanta i političkog komesara brigade za velike gubitke koje je brigada imala.

328 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 28.1.1944. štabu 28. udarne divizije, Arhiv VII, reg. br. 6-1, K. 1124.

Neprijatelj je teško primio poraz u Čaglinu, pa su njegove snage krenule od sela Kule i Poreča ka Čaglinu s ciljem da po bilo koju cijenu ponovo zauzmu ovo mjesto. Neprijatelj je imao samo djelimično uspjeha — uspio je potisnuti samo četnu 2. bataljona iz St. Čaglina u N. Čaglin u sastav njenog bataljona.

Iako umorni i iscrpljeni u dvodnevrim borbama u Čaglinu, borci 2. bataljona borili su se uporno od 13 do 17 časova. Četi koja je bila u St. Čaglinu pošla je u pomoć 2. četa 2. bataljona, s ciljem da djeluje u bok neprijatelja koji je napadao tu četnu. Međutim, u tome manevru i sama 2. četa je napadnuta s boka od druge neprijateljeve kolone. Okršaj je bio žestok a i obostrani gubici znatni. Neprijatelj je imao oko 20 poginulih a 2. bataljon 12 poginulih i 16 ranjenih.

U ovoj borbi istakli su se Matijević, zamjenik političkog komesara 3. čete, rodom iz Čaića kod Livna. Jedan od puškomitraljezacu iz njegove čete bio je ranjen, pa je on uzeo puškomitraljez i nastavio da tuče neprijatelja sve dok i sam nije bio ranjen. Istakli su se takođe i komandir 2. čete Mile Smoljanović i zamjenik političkog komesara Dušan Utješinović.³²⁹ Hrabro su se borili i poginuli Dušan Krnjajić iz Međeđe kod B. Dubice i Milena Zakula iz G. Trnave kod N. Gradiške. Poginuli su i komandir 3. čete Rade Jekić iz V. Pisanice kod Bjelovara i njegov zamjenik Luka Subotić iz G. Miholjca kod Podravske Slatine.

Sutradan su se 2. i 3. bataljon povukli iz Čaglina u sela Jurkovac i Duboka.³³⁰ Po naredenju štaba 28. udarne divizije³³¹ iz ovog rejona pokret je izvršen 26. 1. 1944. U prvoj etapi kretalo se preko s. Duboke i Gradišta u sela Kutjevo, Mitrovac, Venje i Hrnjevac, a u drugoj etapi

329 Kada je 2. četa pala u klopku i bila opkoljena, puškomitraljezom je otvorio brešu u obruču a pošto je proboj izvršen, štitio je izvlačenje čete, Izvještaj štaba 2. bataljona od 26.1.1944. štabu 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 1-4, K. 1135.

330 Dvadesetodnevni vojni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 30.1.1944. štabu 28. udarne divizije, Arhiv VII, reg. br. 8-1, K. 1124.

331 Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 428, Dvadesetodnevni vojni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 30.1.1944, Arhiv VII, reg. br. 8-1, K. 1124.

preko sela Velika i Draga da bi se brigada zadržala u selima Podsreće, Orljavac, Koprivna i Deževa. U ovom rejonu vršena je popuna jedinica boračkim i starješinskim kadrom. Štab brigade sa štabovima bataljona i štab divizije sa štabom 17. udarne brigade, uz prisustvo političkog komesara GS NOV i PO Hrvatske, komandanta³³² i načelnika³³³ štaba korpusa, održali su sastanke na kojima su analizirani nedostaci i greške zapaženi u borbama za Čaglin.

Brigada je preko s. Čečavac i Javorovice 31. 1. 1944. izvršila pokret s ciljem da se spriječi dejstvo neprijateljevih snaga koje su iz uporišta u Pakracu krenule na oslobođeni teritorij.³³⁴ To, međutim, nisu bile znatnije snage pa je područni bataljon Psunjskog područja uspio da osujeti ovu namjeru neprijatelja.

Prvog februara brigada je u selima Cikote, Zabrdske Prgomelje i Zabrdski Tisovac i tu se odmarala sve do 6. 2. 1944. kada je prešla u sela Snjegović, Čečavac i Vučjak. Vrijeme je bilo loše, izuzetno hladno, pa su pokreti bili otežani a u mjestima smještaja teško je bilo organizovati bilo kakav rad sa borcima i starješinama.³³⁵

Sedmog februara³³⁶ štab 17. udarne brigade naredio³³⁷ je bataljonima da napadnu neprijateljeve jedinice koje su u međuvremenu zaposjele sela Buč, Jakovci i Bra-

332 Petar Drapšin

333 Radojica Nenezić

334 Tih dana brojno stanje 17. udarne brigade bilo je 1.386 boraca i starješina. Od toga radnika 269, seljaka 1.051, intelektualaca i namještenika 60 i đaka 6. Članova KPJ bilo je 324 i 237 članova SKOJ. Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti jedinica 28. udarne divizije od 3. 2. 1944, Zbornik, tom V, knj. 23, str. 42.

335 Desetodnevni vojni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 10. 2. 1943. štabu 28. udarne divizije, Arhiv VII, reg. br. 13-1, K. 1124.

336 Šestog februara 1944. u sastav 28. udarne divizije ušla je Brodska brigada (do tada u sastavu 12. divizije). Prvi njeni dani u sastavu nove divizije su dani dugih, višednevnih marševa od s. Pušine do s. Vrhovaca po izuzetno velikoj hladnoći. Uslijed niskih temperatura kod desetak boraca promrzle su noge. Među njima je bio i Milan Čiča Braco, komandir bolničke čete brigade, rodom iz s. Ostrova kod Vinkovaca. (Živi u Vinkovcima, oficir JNA u penziji.)

337 Naredenje štaba 17. udarne brigade od 7. 2. 1944. štabovima bataljona za napad na Buče i Jakovce, Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 111.

nešci i da im presijeku odstupnicu za Pakrac.³³⁸ Prvi bataljon povezavši se sa dijelovima 21. udarne brigade, dobio je zadatak da zaposjedne južne grebene desno od s. D. Šumetlica i spriječi odstupanje neprijatelju prema Pakracu. Drugom bataljonu je naređeno da se prebaci do s. Dragović, a jednu četu da ostavi kod s. Brusnik, tt. 469, sa zadatkom da spriječi eventualno nastupanje preko Brusnika i Lipovca novih snaga neprijatelja od Pakraca. Ostale dvije čete dobile su zadatak da sprečavaju nastupanje neprijatelja preko s. Kusonja. Četvrtom bataljonu je naređeno da sa tt-508 napadne neprijatelja u s. Jakovci, štiteći se jednom četom od s. Buč. Jedinicama je skrenuta pažnja da se ne raspolaže sasvim tačnim podacima o lokaciji neprijatelja, te da treba da budu zastupljene sve mjere obezbjeđenja i opreznost i da se jedinice na osiguranju i zasjedama ukopaju.

Četvrti bataljon je krenuo u napad na s. Jakovci, ali je ubrzo utvrdio da se neprijatelj povukao iz ovog sela i krenuo za s. Buč. Bataljon je nastavio marš ka s. Buč, pa je ubrzo sustigao neprijateljevu kolonu koja se povlačila iz s. Jakovci. U ranim prijepodnevnim satima³³⁹ 8. 2. 1944. došlo je do oštrog okršaja. Izvršeno je obostrano po nekoliko juriša. Tek poslije 10 časova bataljon je pristupio čišćenju s. Buč, dok se neprijatelj probijao ka Pakracu.³⁴⁰ Četvrti bataljon sa 1. četom 2. bataljona 17. udarne brigade i dva bataljona 21. brigade otpočeli su gonjenje neprijatelja,³⁴¹ ali sa zakašnjenjem, pa je on uspio na vrijeme da odstupi

338 Prema zapovijesti štaba 42. lovačke divizije od 2. 2.1944. 8. gorska pukovnija (1. i 2. bojna i jedna satnija) ojačana 2. bojnom 4. gorske pukovnije, 1. bataljonom XII artiljerijskog divizionu i četvora borna kola, imala je zadatak nasilnog izviđanja do Bučkog Kamenskog. Istovremeno cilj neprijatelja je bio da pljačka i pali sela i vojnopozadinske ustanove, Izvještaj 4. gorskog zdruga od 11.2.1944. o napadu na slobodnu teritoriju Slavonije, pravcem Pakrac—Bučko Kamensko, Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 608.

339 Snijeg je bio dubok oko 50 cm, a duvao je veoma snažan vjetar.

340 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 9. 2.1944. štabu 28. udarne divizije o borbi kod Španovice, Arhiv VII, reg. br. 11-1, K. 1124.

341 Izvještaj štaba 28. udarne divizije od 11. 2.1944. štabu 6. korpusa NOVJ o borbi kod Španovice, Branešća, Ožegovaca i Bučja, Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 212.

prema Pakracu. vNeprijatelj je uglavnom izmakao i probijao se pored naših bataljona, koji nisu stigli da mu presijeku odstupnicu.

Neprijateljeva pobočnica koja se kretala lijevom stranom komunikacije prema Pakracu naišla je na 1. bataljon 17. udarne brigade i uspjela ga potisnuti s položaja. Zatim je naišla na 3. bataljon 17. udarne brigade, koji ju je napao i odbacio prema s. Siraču.

U kasnim popodnevnim satima borba je završena. Neprijatelj je, prema njegovim podacima, imao 11 poginulih, 5 nestalih i 4 ranjena, dok je iz brigade bilo 6 poginulih i 15 ranjenih.

Rezultati borbe nisu bili ni blizu onome što je situacija objektivno pružala. Jer, napad je bio improvizovan, nije se znao stvarni raspored neprijatelja i njegova jačina, niti njegove prave namjere, pa ni angažovanje snaga nije bilo odgovarajuće. Ni naređenje štaba divizije, izdato telefonom, štabovima 17. i 21. udarne brigade nije bilo dovoljno precizno. Između brigada bila je slaba veza, nije bilo dovoljno snaga u rezervama za manevar, a i one što su bile nisu³⁴² blagovremeno upotrijebljene. Snage koje su napadale i učestvovalе u gonjenju nisu bile dovoljno organizovane a jedinice u zasjedama, na obezbjeđenju, nisu se utvrđivale, ukopavale.

DIVERZIJE NA GLAVNOJ ŽELJEZNIČKOJ PRUZI

Po naređenju štaba 28. udarne divizije 17. udarna brigada je iz rejona s. Buč prešla u sela Bratuljevci, Lučinci i Svrzigaće i tu boravila 9. i 10. 2. 1944. Po podne 11. februara izvršen je marš dijelom snaga, poslije čega se 1. bataljon razmjestio u s. Oljasi, 2. u s. Perenci, dok je 3. bataljon ostao u s. Bratuljevci a 4. u s. Svrzigaće.³⁴² Uporedo s tim štabu 17. udarne brigade je naređeno da postavi osiguranja dok 21. udarna brigada (12. 2. 1944. do 04.00 sati)

342 Dvadesetodnevni vojni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 1. 3.1944, Arhiv VII, reg. br. 13-1, K. 1134.

bude minirala željezničku prugu Beograd—Zagreb između željezničkih stanica Vrbova i Staro Petrovo Selo.³⁴³

Štab 17. udarne brigade 11. 2. 1944. naredio je 1. i 4. bataljonu da od intervencije neprijateljevih snaga osiguraju pravac od Starog Petrovog Sela i Nove Gradiške.³⁴⁴ Međutim, diverzija nije uspjela, pošto je bila otkrivena zasjeda 4. bataljona 17. brigade. Na otkrivene položaje bataljona neprijatelj iz Starog Petrovog Sela je izvršio napad, ali dobro organizovanom vatrom bataljon ga je zaustavio i omogućio dijelovima brigade uredno povlačenje u sela Srednji Lipovac i Matičevac, na područje jugoistočnog dijela Babje gore.

Cilj dolaska na ovu lokaciju je bio izvršenje diverzije na željezničkoj pruzi N. Kapela—Batrina—Pleternica, na dionici od s. Koprivnica do s. Pleternica.

Štab divizije³⁴⁵ 12. 2. 1944. naredio je da se 17. udarna brigada razmjesti u selima Srednji Lipovac i Matičevac. Prvi i 3. bataljon odmarali su se u ovim selima.³⁴⁶ U rušenju pruge učestvovali su samo 1. i 2. bataljon. Uspjeh je bio djelimičan pošto je nastradala grupa boraca od mine koju je pored željezničke pruge postavio neprijatelj, pa je sa daljim rušenjem bilo prekinuto. U ovoj nesreći 7 boraca je poginulo a 6 ranjeno.

Po naređenju³⁴⁷ štaba 17. brigade od 14. 2. 1944. njeni bataljoni stigli su 16. februara u rejon s. Kadanovci radi nastavljanja rušenja željezničke pruge. Treći i 4. bataljon postavili su zasjedu južno od sela prema uporištu u Pleternici, štiteći na taj način 25. brodsku brigadu, koja je napadala neprijateljski željeznički transport između sela Andrijevcu i St. Slatinik, na glavnoj željezničkoj pruzi

343 Zapovijest štaba 28. udarne divizije od 11. 2. 1944. potčinjenim jedinicama o napadu na željezničku prugu Beograd—Zagreb, VII, reg. br. 6-1, K. 1134; Dvadesetodnevni izvještaj štaba 28. udarne divizije od 21. 2. 1944. štabu 6. korpusa NOVJ o diverzijama na željezničkoj pruzi Beograd—Zagreb i o stanju, rasporedu i zadacima podređenih jedinica; Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 357; Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 20. 2. 1944. štabu 28. udarne divizije o zasjedama i diverzijama pruge Zagreb—Beograd, Arhiv VII, reg. br. 18-1, K. 1124.

344 Arhiv VII, reg. br. 6-1, K. 1134.

345 Arhiv VII, reg. br. 7-1, K. 1134.

346 Isto.

347 Isto.

kod Slavenskog Broda. Prvi bataljon bio je u brigadnoj a 2. bataljon u divizijskoj rezervi. Neprijatelj, međutim, nije intervenisao od Pleternice. Tokom 17. februara jedinice brigade nalazile su se u selima Brđani, Ravan, Brčino.

Štab 17. udarne brigade je 18. 2. 1944. naredio novi marš pravcem sela Belice — Zgrade — Bučje — Drenovac — Komorice do s. Pavlovci. Sutradan je pokret nastavljen pravcem sela Vrhovci — Daranovac — Zakorenje do sela Koprivna, Čečavac i Snjegović.³⁴⁸ Međutim, štab 28.

Proljeće 1944. Treći bataljon na maršu

udarne divizije 21. februara naređuje da 17. brigada već sutradan produži pokret na jugozapadne obronke Psunja i stigne u sela Bobare, Čaprginci, Trakovac i Bijela Stijena, osiguravajući se od Pakraca i Okučana.³⁴⁹

Diverzije na željezničkoj pruzi u to vrijeme izvođene su dosta teško. Zato štab divizije naređuje da se pruga napada manjim snagama na širem sektoru. S tim u vezi štab 17. udarne brigade istoga dana izdaje zapovijest.³⁵⁰ 2. bataljonu da noću 17/18. februara izvrši diverziju između Starog Petrovog Sela i Vrbove a noću 19/20. istog mjeseca između sela Rešetari i Brđani. Diverziju su vršili diverzanti dok je zadatak bataljona bio da sa svake strane na udaljenosti od oko 500 m osigurava sektor gdje se vrši miniranje pruge.

Svi ti pokreti radi promjene mjesta boravka vršeni su da bi neprijatelj bio zavarana a efekat rušenja pruge bio što veći. Nekoliko dana kasnije na osnovu usmenog naređenja komandanta 28. udarne divizije³⁵¹ štab 17. udarne bri-

348 Arhiv VII, reg. br. 12-1, K. 1134.

349 Arhiv VII, reg. br. 13-1, K. 1134.

350 Arhiv VII, reg. br. 9-1, K. 1134.

351 Komandant divizije bio je tada Vicko Antić Pepe, (general-pukovnik JNA u penziji; član KPJ od 1937, španski borac; u NOR komandant 12. proleterske brigade i 13. divizije NOVJ).

gade³⁵² organizuje 25. 2. 1944. napad na prugu Lipovijani—Banova Jaruga i na dionicu Banova Jaruga—Pakrac. Na prvoj je trebalo sačekati patrole a na drugoj izvršiti prepad na oklopni voz.

Za napad na oklopni voz između željezničkih stanica s. Pakračka Poljana i Bujavica—Brezine određen je 2. bataljon, a 4. bataljon za sačekivanje patrola koje se kreću od Banove Jaruge ka Lipovijanima. Treći bataljon dobio je zadatak da sa dvije čete sprečava intervenciju neprijateljevih snaga od s. Kukunjevca i jednom četom iz Jagme i Lipika.³⁵³ Iako su oba bataljona 26. februara posjeli određene položaje i napali oklopni voz, rezultat nije bio zadovoljavajući,³⁵⁴ jer se ispred oklopnog voza kretala jača patrola,³⁵⁵ koja je otkrila 2. bataljon pa je iznenađenje izostalo. Patrole neprijatelja na pruži od Banove Jaruge također se nisu pojavljivale pošto je došlo do borbe kod oklopnog voza. Ovom prilikom dignuto je u vazduh 6 vagona a neprijatelj je imao i 7 poginulih.³⁵⁶

Nekoliko dana kasnije jedinice su ponovo krenule na prugu.³⁵⁷ Dvadeset osmog februara postavljene su mine na pruži između sela Paklenice i St. Grabovac,³⁵⁸ ali je neprijateljeva patrola otkrila minu i, kada su počeli da je demontiraju, diverzanti su minu aktivirali. Pri tome su poginula dva neprijateljeva vojnika.

352 Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 442.

353 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 25. 2.1944, Arhiv VII, reg. br. 8-4, K. 1135.

354 Operativni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 26. 2.1944. štabu 28. udarne divizije o akciji na pruži Lipik—Banova Jaruga, Arhiv VII, reg. br. 20-1, K. 1124.

355 Izvještaj Glavnog stožera domobranstva od 27. 2.1944. o događajima na željezničkim prugama; Zbornik, tom V, knjiga 24, str. 656.

356 Desetodnevni vojni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 14. 3. 1944. štabu 28. udarne divizije NOVJ, Arhiv VII, reg. br. 24-1, K. 1124.

357 Dejstva zimi su bila nešto rjeđa nego u ostalim godišnjim dobima. To se posebno odnosi na smanjen broj napada na naseljena mjesta. U Slavoniji je u 1944. u zimskim mjesecima izvedeno 23, a u ljetnim mjesecima 36 napada na naseljena mjesta.

358 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 27. 2.1944, Arhiv VII, reg. br. 15-1/1, K. 1134.

Do kraja februara 1. i 4. bataljon su se nalazili u s. Suboeka radi zatvaranja pravca od s. Lipika.³⁵⁹ Drugi i 3. bataljon bili su na položajima iznad sela Kričke i Kovačevac a manji dijelovi kod s. Rogolji sa istim zadatkom. Dijelove 3. bataljona je uočio i bombardovao neprijateljski avion i tom prilikom kod s. Rogolji je 7 poginulo i 9 ranjeno boraca. Poginuli su u tom selu i sahranjeni. Iz ovog rejona brigada je krenula u Požešku kotlinu i odmarala se u selima Koprivna, Orljavac i Mijači do 6. 3. 1944. godine.³⁶⁰

UDARI PO NJEMAČKIM KOLONAMA

Nakon odmora izvršen je pokret za s. Bučko Kamenško. Taj pokret ostao je u prijatnom sjećanju boraca, jer su se prvi put ukrcali u partizanski voz tzv. »ćiru« i vozili se kroz prostranu oslobođenu teritoriju Slavonije sve do Zvečeva.³⁶¹

Od Zvečeva do Voćina brigada je produžila pokret pješice. Tu su ostala dva bataljona a po jedan bataljon u selima Hum i Lisičine. Sutradan je nastavljen marš do sela Pivnica i Gvozdanska.

U to vrijeme znatne njemačke snage prebacivale su se za Mađarsku, odnosno za istočni front željezničkom prugom Beograd—Zagreb i komunikacijom Đakovo—Osijek. Krajem februara jedna takva motorizovana kolona kretala se od Banove Jaruge preko Daruvara i s. Đulaveca za

359 Desetodnevni izvještaj štaba 28. udarne divizije od 1.3.1944. štabu 6. korpusa NOV i POJ, Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 7.

360 Četvrtog marta 1944. radi odlaska na novu dužnost dotadašnji komandant 28. udarne divizije Vicko Antić Pepe predao je dužnost Radojici Neneziću. Dotadašnji komandant oprostio se od boraca i starješina prigodnim pismom, Arhiv VII, reg. br. 17-5 K. 1135.

361 Naredbom štaba 6. korpusa (tehnički odsjek) br. 39 od 22.10. 1943. od Novog Zvečeva do Cikotske Rijeke, uspostavljen je željeznički saobraćaj. Bila je to pruga uskog kolosijeka i služila je prije svega za potrebe NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 4-24, K. 472A.

Viroviticu, odnosno za Mađarsku,³⁶² dakle jednim dijelom i preko oslobođenog slavonskog prostora. Radi napada na ove neprijateljeve snage jedinice 28. udarne divizije su hitno prebačene iz Požeške kotline u rejon zahvata komunikacije Daruvar—Virovitica. Sedamnaesta brigada je 9. 3. 1944. zatvarala pravac od s. Pčelići između sela Pepelana i Pivnica. Neprijateljevu kolonu, jačine oko 200 vojnika, koja je toga dana naišla na zasjedu dvaju bataljona brigade, pokušalo se opkoliti u selu Pepelana.³⁶³ Međutim, bataljon koji je dobio zadatak da zatvori put od s. Pepelana nije uslijed velikog snijega uspio stići na vrijeme, pa se neprijatelj izvukao, uz gubitke od 10 poginulih, a iz brigade je jedan borac ranjen. Zaplijenjena su 3 puškomitraljeza i 7 pušaka.

Do 15. 3. 1944. brigada se nalazila u selima Humu, Lisičinama, Levinovcu i Hum-Varoši. Održana su savjetovanja sa štabovima bataljona i komandama četa, kao i sa komandirima vodova i desetarima. Pošto je bio završen period jednomjesečne vojnostručne obuke obavljena je provjera znanja u štabovima brigada, komandama bataljona i komandama četa.³⁶⁴

362 Početkom marta 1944, Vrhovna komanda oružanih snaga Njemačke stavila je u zadatak komandantu Jugoistoka da rukovodi njemačkim snagama koje su ulazile u Mađarsku. Sa područja Jugoistoka uzeo je 1. brdsku i 100. lovačku njemačku diviziju i komandu 22. korpusa. Po nekim njemačkim podacima u ovome je učestvovala i 42. lovačka njemačka divizija. Zaposijedanje Mađarske vršeno je zato što je postojala mogućnost da Mađarska ispadne iz sastava sila osovine. To posijedanje je izvršeno u periodu od 12. do 25. 3.1944. Komunikacijom Daruvar—Virovitica za Mađarsku, tih dana, prošle su 1. brdska i 100. lovačka njemačka divizija, Arhiv VII, reg. br. 1/2, K. 70, Mikrofilm München — 5/750—756. Arhiv VII, reg. br. 4/2, K. 80.

363 Izvještaj štaba 28. udarne divizije, od 29. 3.1944, štabu 6. korpusa NOVJ o napadima na neprijateljske kolone na cesti Daruvar—Virovitica. Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 568.

364 U izvještaju štaba 28. udarne divizije o tome između ostalog stoji: »Primijećeno je da su pojedini drugovi, a i čitavi štabovi, mnogo uznapredovali a sam plan probudio je i kod boraca i kod rukovodilaca vrlo živ interes«.

Teško je išlo sa primjenom stečenog znanja u praksi. Trebalo je uložiti dosta truda i od strane partijske organizacije i od štabova da pojedini rukovodioci to znanje primjenjuju. Nije bilo lako odvažnim i hrabrim partizanskim starješinama priznati da ne vode uvijek kako valja svoje jedinice. Stab divizije je u pismenim uputstvima ukazivao na propuste i zaveo praksu da to čine i štabovi brigada. Velika briga se posvećivala komandirima vodova i dešetarima i podizanju njihovog autoriteta među borcima.³⁶⁵

Na odmorima su borci i starješine učili rukovati ličnim naoružanjem, teškim mitraljezima i minobacačima. Takvim načinom obuke uspjelo se da 50 odsto boraca nauči rukovati puškomitraljezom, 20 odsto teškim mitraljezom, 30 odsto lakim minobacačem, a izvjestan broj i teškim minobacačem.

*

Do borbe u ovome rejonu došlo je 15. 3. 1944, kada je 3. bataljon u s. Levinovcu bio napadnut od neprijatelja.³⁶⁶ Stab brigade upućuje 4. bataljon preko s. Mačkovac i k. 212 da bi udario neprijatelju u bok. U isto vrijeme naišla je jedna neprijateljeva kolona od s. Đulaveca. Uslijedio je manevar, pa su i ovu kolonu napale dvije čete 3. bataljona i jedna četa 4. bataljona.

Tokom 16. 3. 1944. godine 3. i 4. bataljon, koji su bili u s. Levinovcu i Trnavi, vodili su borbu sa neprijateljem koji je napredovao od s. Cabuna ka Hum Varoši. Prvi i 2. bataljon 17. udarne brigade, zajedno sa 2. bataljonom 21. udarne brigade, bili su u zasjedi na komunikaciji Daruvar—s. Pivnice i sačekali jednu njemačku motorizovanu

365 Mjestu, ulozi i ponašanju starješina u borbi, osobito komandira i komandanata, odnosno političkih komesara, i štab divizije i štabovi brigada posvećivali su neprekidno pažnju. Tako se u naredenju od 17. 3.1944. govori o ličnoj i starješinskoj hrabrosti. U tome naredenju — analizi stoji: »Mi priznajemo samo one rukovodioce koji svoju ličnu hrabrost povežu sa komandantskom i tako svu svoju jedinicu angažuju u borbi i izbore pobjedu«, Arhiv VII, reg. br. 15-4, K. 1135.

366 Dvadesetodnevni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 28.3. 1944. štabu 28. udarne divizije, Arhiv VII, reg. br. 30-1, K. 1124.

kolonu. Međutim, nije postignut odgovarajući uspjeh, ali su neprijatelju ipak nanijeti osjetni gubici. Poslije ove borbe brigada je 17. 3. 1944, sa dva bataljona u Maloj i Velikoj Babinoj gori, a po jedan bataljon u selima Levinovac i Hum Varoš.

Sutradan je 3. bataljon 17. udarne brigade postavio zasjedu na raskrsnici puteva s. Pivnica—Vočin, Pivnica—Đulavec, u ravnici, neposredno uz cestu.³⁶⁷ Kada je naišla neprijateljska motorizovana kolona, otvorena je vatra sa bliskog odstojanja. Naneseni su joj osjetni gubici i uništena 3 kamiona. U cjelini gledano, te neprijateljeve snage, koje su transportovane za Mađarsku, bile su vrlo jake. Jedinice divizije su ih napadale gotovo neprekidno, nanosile im gubitke i usporavale njihov pokret za Mađarsku, odnosno na istočni front.³⁶⁸ Bila je to još jedna potvrda doprinosa i pomoći slavonskih i jugoslovenskih boraca borbama Crvene armije, kako 1941, tako i sada.

Noću 19/20. 3. 1944. 3. i 4. bataljon su postavili zasjedu između sela Pepelana i Pčelić, sačekali njemačku kolonu i napali je.³⁶⁹ Uništena su 4 kamiona sa prikolicama, u kojima je bio pontonirski i inženjerijski materijal, i pri tome je zaplijenjeno 8 gumenih čamaca.³⁷⁰

Noću 20/21. marta jedan bataljon 17. udarne brigade i dva bataljona 21. udarne brigade na komunikaciji s. Đula-

367 Obavještajna služba naših jedinica funkcionisala je najčešće vrlo dobro. Primani su telefonski izvještaji o neprijatelju kada je polazio iz Banove Jaruge. Obavještajne stanice javljale su jačinu, mjesto i vrijeme prolaska i dolaska neprijateljevih kolona. Borbe sa njemačkim kolonama na sektoru Pivnice, Arhiv VII, reg. br. 14-1, K. 1134.

368 Na istočnom frontu poslije uspjeha u zapadnoj Ukrajini u januaru i februaru, Vrhovna komanda CA odlučila je da 1, 2. i 3. ukrajinski front od Polesja do ušća Dnjepra produže započete operacije, Drugi svetski rat (pregled ratnih operacija), Vojnoistorijski institut, Beograd, 1967, 4. knjiga, str. 69-65.

369 Zapovijest štaba 28. udarne divizije od 19. 3. 1944. za napad na neprijateljske kolone na komunikaciji Daruvar—Virovitica, Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 313; Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 19. 3. 1944. za napad na neprijateljske kolone na komunikaciji Daruvar—Virovitica, Arhiv VII, reg. br. 16-1, K. 1134.

370 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 19. i 20. marta o borbama protiv jedinica NOV i POH na području Daruvara, Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 751 i 754.

vec—Peplana napali su začelje jedne kolone 1. alpinske njemačke divizije i nanijeli joj teške gubitke. Međutim, veoma jaka sniježna vijavica i neprijatelj koji je pristigao spriječili su bataljone da pokupe ratni plijen.³⁷¹

Bio je to početak trećeg ratnog proljeća u Slavoniji. Neprijateljeve kolone nastoje što prije prijeći nesigurni slavonski prostor. Naše jedinice ih napadaju neprekidno. Neprijatelj u takvoj situaciji pribjegava i pojačanoj propagandno-psihološkoj aktivnosti. Iz aviona baca letke sa »podacima« o teškim gubicima jedinica NOV i POJ. U letku je između ostalog pisalo i ovo:

»Znadeš li ti da je 25.847 mrtvih, 10.390 zarobljenih, skoro 25.000 ranjenih i nekoliko tisuća prebjeglica jedini uspjeh takozvane narodnooslobodilačke vojske za posljednja 4 mjeseca? Pazi, sakrij i čitaj onda kada budeš sam. Budi na oprezu.«³⁷²

Prvi i 2. bataljon brigade 21. i 22/23. marta u zasjedi između sela Bastaji i Dulavec polučili su slab uspjeh. Ubijena su samo 4 neprijateljska vojnika. Razlog ovome je bila slaba maskirna disciplina, zbog čega ih je neprijateljstva izviđačka patrola rano otkrila i otvorivši vatru upozorila glavninu kolone. Zbog toga se na ovim položajima nije više moglo ostati.

Sutradan su dva bataljona 17. udarne brigade postavila zasjedu kod s. Klisa, na komunikaciji sela Dulavec—Pivnice. Umjesto očekivane neprijateljske kolone naišla je patrola jačine 40 vojnika. Ubijeno ih je 10 a zarobljeno 7. Iz M. i V. Babine gore 23. 3. 1944. godine 1. i 2. bataljon izvršili su marš za sela Brđane i M. i V. Miletinac, a 3. i 4. bataljon u sela Dakovac i Turčević Polje.

Stab njemačke 42. lovačke divizije, radi osiguranja pravca izvlačenja svojih trupa preko našeg prostora za Mađarsku naredio je da jedinice 4. gorskog združenja posjednu: 1. bojna Dulavec, 2. bojna Pivnice i 3. bojna Bastaje.³⁷³

371 Zapovijest štaba 28. udarne divizije od 20. 3. 1944. za napad na neprijateljevu kolonu na cesti Daruvar—Virovitica, Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 342.

372 Dnevnik Vlade Potočnjaka, zapis od 21. marta 1944. godine.

373 Arhiv VII, reg. br. 3/1-28, K. 48.

Ove domobranske jedinice su iskoristile prisustvo i prolaz njemačkih jedinica pa su počele sa pljačkom okolnih sela.³⁷⁴

Štab 28. udarne divizije 23. 3. 1944. naredio³⁷⁵ je da se jedinice divizije³⁷⁶ prebace na Bilo-goru kako bi napale 4. gorski zdrug kada se bude povlačio za Daruvar.³⁷⁷ Međutim, vremena za ovaj manevar sa cijelom divizijom nije bilo, jer je neprijatelj ujutro 24. marta već oko 6 sati napustio s. Dulavec i krenuo za Daruvar.³⁷⁸

U međuvremenu 1. i 2. bataljonu 17. udarne brigade je naređeno da rano ujutro postave zasjedu ispred s. Koričani tako što će 2. bataljon biti u zasjedi a 1. bataljon osiguravati njegov bok i pozadinu. Treći bataljon je dobio zadatak da postavi zasjedu kod s. Bastaja i spriječi izvlačenje neprijatelja za Daruvar. Četvrti bataljon je trebalo da spriječi izlazak neprijateljevih snaga iz Đulaveca.

Svi položaji bili su posjednuti tek oko 7.30 sati. Jake neprijateljske jedinice napale su 2. bataljon i uspjele se probiti kroz njegove položaje. Neprijatelj je ovom prilikom dejtvoavao lukavije pa je jače snage uputio kroz šumu, a slabije komunikacijom i tako jačim snagama napao našu zasjedu gdje je bila slabija. U međuvremenu su pristigla i dva bataljona 21. udarne brigade, pa su u sadejstvu sa 1. i 2. bataljonom 17. udarne brigade³⁷⁹ razbili neprijatelja i natjerali ga u bijeg. Neprijatelj je imao 60 poginulih i 12 zarobljenih, a iz brigade su 4 borca ranjena. U borbi se naročito istakao 3. bataljon. Ličnu hrabrost i umješno

374 U direktivi štaba 6. korpusa NOVJ od 22. 2.1944. za napad na željezničke komunikacije i neprijateljske kolone koje odlaze za Mađarsku, između ostalog, stoji: »Štab XXVIII udarne divizije, na osnovu konkretne procjene situacije, odabiraće pojedine obezbjeđujuće dijelove IV gorskog zdruha i uništavati ih, odnosno zarobljavati«, Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 378.

375 Zapovijest štaba 28. udarne divizije od 23. 3.1944, Arhiv VII, reg. br. 18-3/1, K. 1134.

376 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 24. 3.1944, Arhiv VII, reg. br. 18-3/1, K. 1134.

377 Zapovijest štaba 28. udarne divizije od 24. 3.1944. za napad i protjerivanje neprijatelja iz V. Bastaja i Đulaveca, Zbornik, tom V, knjiga 25, str. 452.

378 Jedinice 21. udarne i Brodske brigade nisu blagovremeno zaposjele određene položaje.

379 Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-46/2, K. 1136.

rukovođenje jedinicama pokazali su Rade Marković Salko, komandant 3. bataljona, i Blažo Majstorović, politički komesar bataljona. Istakli su se i Simo Marković i Veljko Divjak, mitraljesci iz 1. čete ovoga bataljona. Zaplijenjena su 2 brdska topa 75 mm i 3 puškomitraljeza.

Poslije dvadesetak dana završila se borba sa njemačkim kolonama koje su išle za Mađarsku. U ovim borbama iz brigade je poginulo 15 i ranjeno 36 boraca. Među poginulima je i Pavle Pemić Srp,³⁸⁰ a među ranjenim Jovo Glumac i Milan Grlić.

U ovim borbama istakli su se Zdravko Uskoković, komandant 4. bataljona, Dušan Zabrdac, njegov zamjenik, i Petar Zivković, pomoćnik političkog komesara, te Rudi Rajh, politički komesar 1. čete 2. bataljona, i Mitar Carević, zamjenik komandira ove čete.

U borbama oko Đulaveca i Pivnica štabovi i komande naših jedinica uočili su da se njemačkim kolonama veoma žuri, pa su zato često postavljali zasjede, uz samu komunikaciju, na otvorenom i ravnom prostoru, i na mjestima, gdje se ponekada normalno ne bi postavljale. Uspjesi bi bili veći da nije bila velika hladnoća i da je bilo više municije. Na pušku je, na primjer, u to vrijeme dolazilo svega 5—6, a na puškomitraljez jedva dvadesetak metaka.

I pored toga uspjeh divizije je značajan. U ovim borbama ubijeno je i ranjeno oko 320 i zarobljeno 68 neprijateljevih vojnika, a uništeno je i oštećeno 25 kamiona, 2 tenka i 2 borna kola; zaplijenjeno: 2 haubice, 11 raznih mitraljeza, oko 70 pušaka, 8 gumenih čamaca i druge opreme.

BORBE U PODRAVINI I OKO PODRAVSKE SLATINE

Podravina, ekonomski bogato područje Slavonije, bilo je posjednuto veoma jakim uporištima. Ovaj kraj je osim toga ispresijecan gustom mrežom komunikacija, što je

380 Pavle Pemić Srp iz s. V. Zdenaca, bio je dugo kurir u štabu 17. udarne brigade. Prvoborac je iz Bilogorske čete. Bio je izuzetno pouzdan, snalažljiv i hrabar. Jedan je od onih kurira, koji su mnogo doprinijeli da zapovijesti stignu na pravo mjesto i u pravo vrijeme. Prema kazivanju Krste Bosanca. Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-45/2, K. 1136.

neprijatelju omogućavalo upotrebu svakovrsne tehnike u najvećem dijelu godine. Neka od tih uporišta bila su velika smetnja za život i rad jedinica i organa narodne vlasti na slobodnoj teritoriji. Takvo je, na primjer, bilo i uporište Podravska Slatina. Zato je štab korpusa donio odluku da otpočne sa oslobodjenjem nekih većih naseljenih mjesta u Podravini, a kao prvo da likvidira uporište u Podravskoj Slatini i Đurđevcu.

*Brigadni kurir Pavle
Pemić Srp*

*Kuriri 1. bataljona. U sredini
kurir Valent Lonjar i desno
Slavko Dobrić*

Zapovijest za napad na uporište u Podravskoj Slatini je izdao štab korpusa 31. 3. 1944. S tim u vezi 17. udarna³⁸¹

381 U napadu na Podravsku Slatinu angažovano je 16 bataljona, 2 konjička eskadrona i artiljerijski divizion od 7 oruđa, a u sastavu brigada još 6 topova i 2 voda teških minobacača.

brigada je došla u širi rejon s. Pivnica³⁸² kako bi bife što bliže mjestu napada. Zapoviješću štaba 28. udarne divizije³⁸³ od 1. 4. 1944. za napad na Podravsku Slatinu određena je Brodska brigada.

Sedamnaesta udarna brigada³⁸⁴ sa konjičkim eskadronom, vodom teških minobacača i pt-topom dobila je zadatak da onemogući intervenciju neprijatelja sa pravca Virovitice. Brigada sa dva bataljona, ojačana pt-topom i odjeljenjem teških minobacača, posjela je položaje ispred s. Cabuna na komunikaciji i željezničkoj pruzi, k. 109 i dalje nasipom zaseoka Jelik—Lug. Od tih snaga jednoj četi je naređeno da se maskira u šumi južno od s. Naudovac, da bi u slučaju nailaska neprijatelja qiogla da mu udari u leđa.

Jedan bataljon sa odjeljenjem teških minobacača određen je da posjedne položaje na liniji s. Gačište—Orešac i zatvori put Suhopolje—Kapon—Orešac, a jedan bataljon u brigadnu rezervu. Konjičkom eskadronu je naređeno da izviđa eventualni nailazak neprijatelja sa pravca r. Drave, na liniji sela Budakovac—Podravski Sokolac—Detkovac. Izviđački vod brigade isturen je u s. Bačevac da kontroliše cestu i prugu koje vode od Barča za Viroviticu i okolna sela i sav teren na tom pravcu.

Na određene položaje jedinice su stigle 3. 4. 1944. kasno u noć. Od 4. 4. do 7. 4. 1944. na položajima zasjeda nije bilo sukoba sa neprijateljem. Tek 7. aprila je napadnut 4. bataljon na položajima kod sela Orešca i Gačišta. Neprijatelj je saznao da u vrijeme večere na položajima ostaju samo izviđači i dežurni kod mitraljeza, pa je to iskoristio i upao u položaje bataljona. Međutim, energičnim protujurišem bataljon je preoteo položaje i neprijatelja natjerao u bijeg.

382 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 2. 4. 1944, Arhiv VII, reg. br. 19-9/1, K. 1134; Petnaestodnevni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 15. 4. 1944, štabu 28. udarne divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 35-1 K. 1124.

383 Zbornik, tom V, knjiga 26, str. 15. Početak napada određen je za 4. 4. 1944, u 04. 30, a u uporištu kao posada nalazila se 15. ustaška bojna, oko 450 ustaša.

384 Zapovijest štaba 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-48/2, K. 1136.

Napad na Podravsku Slatinu trajao je trideset šest sati. Brodska brigada postigla je značajnu pobjedu. Poginulo je 220 ustaša a zarobljeno 70 i mnogo naoružanja i opreme.

Poslije akcije na Podravsku Slatinu brigada je 8. aprila stigla u širi rejon sela Voćin, gdje je imala zadatak da spriječi prodor neprijatelja na slobodnu teritoriju, što je naj-

*Komandant i politički komesar
2. bataljona Dušan Bosnić i Božo
Švarc*

češće činio radi paljenja i pljačke sela i naših pozadinskih ustanova. Drugi bataljon je posjeo položaje kod s. Macute, zapadno od Marinog potoka, a sjeverno od komunikacije. Prvi bataljon naslanjao se na lijevo krilo 2. bataljona sve do k. 257. Treći bataljon posjeo je željezničku stanicu Smude i visove južno od stanice,³⁸⁵ dok je 4. bataljon bio u brigadnoj rezervi. U prvom naletu neprijatelj je dočekan jakom i preciznom vatrom i prisiljen da se povuče.

Pošto je izvršio pregrupisavanje, neprijatelj je uputio jednu kolonu preko k. 230 u pravcu k. 257 da zaobide lijevo krilo brigade. Drugu kolonu neprijatelj je prikriveno uputio Voćinskom rijekom ne bi li potisnuo 2. bataljon i udario u bok brigade.

Međutim, štab brigade je uočio ovaj manevar neprijatelja pa mu je preko k. 257 u susret uputio 2. bataljon da ga napadne s boka. Tako je došlo do borbe u susretu. Ovakvom svojom akcijom 2. bataljon je stvorio uslove za potiskivanje tih neprijateljevih jedinica. Međutim, neprijatelj uvodi svježe snage. Podržan jakom artiljerijskom vatrom, on uspijeva povratiti izgubljeno i potisnuti 3. bataljon na njegove ranije položaje. U isto vrijeme jake neprijateljske snage, podržane tenkovima i artiljerijom, odb-

385 Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-48/2, K. 1136.

eile su i 2. bataljon sa njegovih položaja, najviše zahvaljujući svojoj avio-podršci.³⁸⁶ Brigada se povukla oko 15 časova i posjela nove položaje na liniji sela M. Popovac—V. Popovac. Neprijatelj je ostao neko vrijeme u s. Macute.

Neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 50 poginulih i dvostruko više ranjenih.³⁸⁷ Brigada je imala 6 poginulih i 15 ranjenih. Brigada je 10. aprila prešla u rejon sela Ceralije, Bokane i Macute i tu se zadržala do 12. 4. 1944. godine.

*

Tih dana uslijedilo je i visoko priznanje od Glavnog štaba Hrvatske svim jedinicama 6. korpusa. Pohvaljene su za uspjehe postignute u borbama tokom marta, posebno za dejstva protiv njemačkih kolona, u čemu su se osobito istakle jedinice 28. udarne divizije, zatim i za uspjehe u diverziji na željezničkoj pruzi Beograd—Zagreb i u borbi za uporište u Podravskoj Slatini.

*

Sa ovoga sektora nastavljen je pokret 17. NOU brigade u s. Hum Varoš i okolna sela. Nakon nekoliko dana 1. i 4. bataljon su u s. Cabuna, 2. u s. G. Kusonje a 3. u s. Levinovac. Dok su se 1. i 4. bataljon nalazili na položajima radi osiguranja sa pravca Podravske Slatine, ostala dva bataljona vršila su mobilizaciju. U ovome rejonu brigada je ostala do 18. aprila, kada je preko sela Bokane, Ceralije, Macute i Orahovice izvršen marš kako bi se jedi-

386 U to vrijeme neprijatelj je avionima sa aerodroma iz Madarske tukao oslobođenu teritoriju Slavonije odnosno pozadinske ustanove i jedinice. Sedmog aprila skoro cijeli dan, tuklo je više od 40 aviona. Osmog aprila u vazduhu je bilo oko 50 aviona, pa je tučen i štab 6. korpusa. Ta vazдушna ofanziva trajala je i narednog dana, kada je u talasima dejstvovalo oko 30 aviona. Od ovih avionskih napada uništen je velik broj zgrada pozadinskih ustanova, Knjiga primljenih depeša GS NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 5-2, K. 119/1.

387 U svojim izvještajima neprijatelj govori o teškim borbama. »Prigodom gonjenja partizana južno od Podravske Slatine zauzeta su 9. 4. nakon teške borbe 2 mjesta« ... Izvještaj Zapojedništva Glavnog stožera domobranstva od 12. 4. 1944. o borbama kod Podravske Slatine, Zbornik, tom V, knjiga 26, str. 827.

nice što više približile neprijateljevim uporištima u Đurđenovcu i Feričancima. Štab 6. korpusa je 20. 4. 1944. izdao zapovijest³⁸⁸ da se noću 21/22. 4. 1944. napadnu oba ova uporišta.

Zapoviješću štaba 28. udarne divizije³⁸⁹ od 20. 4. 1944. godine 17. udarna brigada, ojačana jednim bataljonom 21. udarne brigade, sa dva pt-topa i tri odjeljenja teških minobacača, za vrijeme napada na ova uporišta dobila je zadatak da spriječi intervenciju neprijatelja iz Našica.³⁹⁰ Zato je jedan bataljon 17. udarne brigade,³⁹¹ ojačan pt-topom posjeo položaje na liniji komunikacije Našice—sela Velimirovac—Klokočevci, sjeverni dio nasipa koji se proteže od Šipovca, te presijeca jednu i drugu prugu Đurđevac—Našice.

Liniju — sjeverni dio nasipa Sipovac—željeznička pruga—zaselak Brezik (k. 146) i šumicu zapadno od Pivskog polja posjela su dva bataljona, ojačana takođe pt-topom.

Na komunikaciji Našice—Feričanci, na liniji šuma zapadno od s. Sv. Martin—greben istočno od s. Stari Zoljan položaj je držao jedan bataljon, ojačan topom 75 mm i teškim minobacačem. Ovaj bataljon imao je i zadatak da kontroliše komunikaciju Našice—Šlavonska Požega. Bataljon iz 21. udarne brigade određen je u brigadnu rezervu.

Ujutro 22. aprila neprijatelj je napao 4. bataljon na pravcu s. Velimirovac. U stvari, krećući se istočnom ivicom s. Velimirovac, neprijatelj je napao lijevo krilo borbenog poretka bataljona, ali je bio brzo odbijen. Uočivši, međutim, borbeni raspored bataljona, neprijatelj je procijenio da ima šansi i za veći uspjeh, pa je iz Našica dovukao pojačanje. Oko 08.30 sati ponovio je napad iz dva pravca i to jednim pravcem na lijevo krilo 4. bataljona, a drugim putem od s. Velimirovac za s. Pribiševci, na centar borbe-

388 Zbornik, tom V, knjiga 26, str. 418.

389 Zbornik, tom V, knjiga 26, str. 441.

390 Đurđenovac su napadale jedinice 12. divizije a Feričance 21. udarna brigada. U to vrijeme funkcije pozadine i veze bile su u značajnoj mjeri razvijene. Zato je štab divizije izdao i dopunsku zapovijest za sanitet, Arhiv VII, reg. br. 21-1, K. 1134, i dopunsku zapovijest za vezu, Arhiv VII, reg. br. 21-1, K. 1134.

391 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 21. 4.1944, Arhiv VII, reg. br. 21-1, K. 1134.

nog poretka bataljona.³⁹² Oko 10 časova neprijatelj je uspio probiti odbranu 4. bataljona, a ovaj se pod pritiskom morao povući na nove položaje u pravcu s. Orahovica. Neprijateljske snage su se probile u s. Durđenovac, zbog čega je morao biti obustavljen i napad 18. brigade na Durđenovac i ona se povući pod nepovoljnim uslovima. Neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 40 poginulih a 4. bataljon 17. udarne brigade od 4. poginula, 27 ranjenih i 8 nestalih.³⁹³ U ovim borbama istakli su se Antun Rejfek, zamjenik komandira 1. čete 4. bataljona, i Dušan Draku-lić, nišandžija na teškom "mitraljezu.

Poslije povlačenja sa zasjede 1. bataljon je u s. D. Motičina, 2. i 3. u s. Feričanci a 4. bataljon u s. Valenovac. Sutradan je neprijatelj iz Našica napao 1. bataljon. Treći bataljon je 23. i 24. aprila kod Feričanaca odbio pokušaj neprijateljevih jedinica iz Našica da ovim pravcem prodru u s. D. Motičina. Tu svoju namjeru, međutim, realizuje kada preduzima napad na drugom pravcu. Pošto su na pomolu bili novi događaji brigada je 25. aprila izvršila pokret preko sela Orahovica i Ceralija u Voćin, gdje se zadržala dva dana.

OFANZIVA »OLUJA«

Njemačke i ustaško-domobranske snage su 26. 4. 1944. krenule u napad na jedinice 6. korpusa NOVJ i na oslobođenu teritoriju Slavonije. Sigurno je da su neprijatelja na ovu akciju primorali uspjesi jedinica 6. korpusa u rano proljeće 1944, osobito od kada su dejstva prenesena u Podravinu. Cilj neprijateljevih snaga bio je da razbiju snage 6. korpusa, unište pozadinske ustanove i ovladaju slobodnom teritorijom Slavonije.³⁹⁴

392 Operativni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 24. aprila štabu 28. udarne divizije, Arhiv VII, reg. br. 37-1, K. 1124; Petnaestodnevni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 14. 5. 1944. štabu 28. udarne divizije, Arhiv VII, reg. br. 41-1, K. 1124; Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-49/2, K. 1136.

393 Izvještaj štaba 17. udarne brigade štabu 28. udarne divizije od 14. 5. 1944, Arhiv VII, reg. br. 41-2, K. 1125.

394 Jedinice NOV i POJ u to vrijeme u svakom dijelu Jugoslavije, pa i u Slavoniji, predstavljale su snagu koju se nije moglo uništiti.

U ofanzivnim dejstvima pod nazivom »Ungewiter« (»Oluja«) učestvovali su dijelovi 42. njemačke divizije, dovedeni u tu svrhu iz Mađarske, jednog policijskog puka, 4. domobranskog zdruga i 6. lovačke pukovnije, 2. bojna brzog zdruga, 16. ustaška bojna i ustaško-domobranske snage iz Podravske Slatine i Virovitice.

Dejstva su započela sa operacijske osnovice Slavonski Brod—Našice—Podravska Slatina—Virovitica—Daruvar—Pakrac—N. Gradiška—Slavonska Požega.³⁹⁵

Neprijatelja koji se 27. aprila kretao od Podravske Slatine ka Voćinu dočekao je ispred s. Macute 2. bataljon 17. udarne brigade³⁹⁶ i potisnuo ga.

Prema izvještaju štaba 28. udarne divizije³⁹⁷ dijelovi neprijateljevih snaga su 28. aprila izbili na liniju s. Kuzma—Lisičine—Hum—M. Popovac i tu zanoćile.³⁹⁸

395 Borbe su trajale sve do 8.5.1944, kada su se neprijateljeve snage, zato što nisu postigle planirani cilj, povukle u polazne rejone. Neprijatelj je namjeravao da uništi ekonomsku bazu naših jedinica a, po mogućnosti, i živu silu NOV i POJ. Osnovna zamisao bila mu je da se pretraže skladišta, radionice, bolnice i dr. objekti, izvuku rezerve hrane i opreme sa slobodne teritorije i sve spali i uništi, Knjiga depeša GŠH, Arhiv VII, reg. br. 5-2, K. 119/1; Bojne relacije 1. i 2. Zbornog područja, Arhiv VII, reg. br. 4-1, K. 38; Arhiv VII, Mikrofilm, München-N5 750-756.

396 Neprijateljeve snage nisu angažirane na jednom mjestu i istovremeno, već su, razvojem situacije, postepeno uvodene u borbu. Iz Slavonske Požege nastupala je grupa »Širovski« (Schirovski), iz Podravske Slatine snage 1. policijskog puka, iz Virovitice grupa Hofman (Hofmann), iz Daruvara snage 4. domobranske brigade. Snagama 4—5 bataljona usmjerio je dejstva pravcima Slavonska Požega—Kamensko—Zvečevo—Voćin i Podravska Slatina—Slatinski Drenovac—Voćin, Narodnooslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, II izdanje, 2 knjiga, str. 155—156, i pismo štaba 6. korpusa od 29. 5.1944, Zbornik, tom V, knjiga 27, str. 419.

397 Zbornik, tom V, knjiga 26, str. 651, Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, izdanje VII 1958, str. 153—156.

398 Na toj liniji sa neprijateljem su vodile žestoku borbu 21. udarna i Brodska brigada i nanijele mu osjetne gubitke, uništivši mu pri tome i 2 tenka. Na sektoru Orahovice nalazile su se snage 12. divizije NOV i POJ.

Toga dana 17. udarna brigada bila je: dva bataljona na položajima ispred s. Kometnik, jedan u s. Kometnik i jedan bataljon u s. Smude. Cijela divizija, u stvari, pripremala se tih dana za pokret u Moslavinu. Druga neprijateljeva kolona, koja je 27. aprila zanoćila u s. Ceralije sutradan je izbila u G. Meljane i s. Rijence. U takvoj situaciji štab 28. udarne divizije³⁹⁹ je odlučio, u svrhu zauzimanja povoljnijih položaja, da se divizija prikupi na prostoru Točak—k. 365—Gradina, Jovanovica—Kuzminski kamen—Petlova noga—Crni vrh—Vrani kamen—Lutoč. Sa štabom divizije nalazio se komandant korpusa Petar Drapšin. Saobrazno ovakvoj odluci, tri bataljona 17. udarne brigade su 29. 4. 1944. na visovima oko Voćina, a jedan bataljon na Točku. Sutradan⁴⁹⁰ 1. i 3. bataljon su napali neprijatelja oko Voćina i Dulaveca, ali bez vidnijeg uspjeha.

Prvi maj pripadnici 17. brigade dočekali su u borbi sa neprijateljem čiji je osnovni cilj bio da makar i za kratka osujeti ofanzivna dejstva jedinica 6. korpusa.⁴⁰¹

399 Izvještaj štaba 28. udarne divizije od 29. 4. 1944. štabu 6. korpusa NOVJ o borbama na liniji Kuzma—Lisičine—Hum—Popovac i o razmještanju jedinica i pripremama za napad na neprijatelja koji prodire na Papuk, Zbornik, tom V, knjiga 26, str. 651.

400 Toga dana štab 12. divizije naredio je 18. brigadi da maršuje pravcem Lom—Brezova Voda—Velebit ka Vučjaku sa zadatkom da sa jedinicama Osječke brigade očisti rejon Vučjaka i preko sela Striježevica i Grdevca izbije na liniju Glavica—k. 506—Mijači—k. 310. Brigada je u tome uspjela i prebacila se na Ravnu goru, a zatim na Psunj, dok je štab 12. divizije, odnosno njen komandant Milan Stanivuković ostao u rejonu s. Vrhovci sa Osječkom brigadom, Arhiv VII, reg. br. 23-5, K. 908; Izvještaj štaba 6. korpusa od 17. 5. 1944, Zbornik, tom V, knjiga 27, str. 336—337.

401 Tih dana, krajem aprila, preko komunikacije s. Zvečevo—Kamensko na Ravnu goru u koloni sa brigadama se prebacivao i štab 6. korpusa. U hladnoj aprilskoj noći, oko ponoći, začuo se dječji plač. Žena komandanta korpusa nosila je na rukama u povoju svoga malog sina. Bio je to najmlađi slavonski partizan, u koloni kojom je komandovao njegov otac; Komunist br. 958 od 28. 7. 1975. (izdanje za SRH). »Složni smo, šta nam neprijatelj može« — Z. Cvetković.

Za praznik rada 17. udarna brigada, jedna od 8 brigada, koliko ih je bilo tada u 6. korpusu,⁴⁰² darovala je narodu Slavonije još jednu

*Enei Herbert, načelnik štaba
brigade (pripadnik njemačke
narodnosti)*

pobjedu, pobjedu kod Starog Zvečeva. Prvi, 2. i 3. bataljon u žestokoj noćnoj borbi, koja je trajala od večeri do ponoći, razbili su neprijatelja, natjerali ga na povlačenje preko komunikacije u Vučjak i na Lom i pri tome zarobili jedan pt-top. Potpun uspjeh bio je, međutim, pomućen pogibijom načelnika štaba brigade Eneija Herberta.

Sutradan u ranim jutarnjim satima brigada je stigla na Metlu (k. 778) i tu sa tri bataljona posjela položaje. Njen 4. bataljon je posjeo Javornik da bi kontrolisao pri-

402 Šesti korpus u to vrijeme u svome sastavu imao je dvije divizije: 12. udarnu diviziju (18. udarna i Osječka NO brigada i Konjički divizion) i 28. udarnu diviziju (17. i 21. udarna i Brodska brigada). Osim toga u sastavu korpusa nalazila se Istočna grupa odreda (Osječki, Diljski i Požeški NOP odred) i Zapadna grupa odreda (Bilogorski, Daruvarski i Posavski partizanski odred), zatim 12. udarna brigada, čehoslovačka brigada »Jan Žiška«, artiljerijski divizion, Diverzantski bataljon i četa Protiv pete kolone (PPK). Šesnaesta brigada je u to vrijeme na Žumberku. Dvanaesta divizija imala je tada 2.051 borca (12. brigada bila je van sastava divizije), 28. udarna divizija 3.813 boraca, Istočna grupa odreda 982 borca, Zapadna grupa odreda 1.279 boraca. Ukupno 6. korpus tada je imao 8.831 borca i rukovodioca; od naoružanja — 20 topova, 49 minobacača, 105 mitraljeza, 344 puškomitraljeza, 327 automata, 7.941 pušku i 782 pištolja. Pod neposrednim rukovodstvom korpusa vojne oblasti bile su komande partizanskih vojnih područja, odnosno vojna područja, koje su imale 5.822 borca i rukovodioca/Dakle u Slavoniji je tada bilo 14.653 borca i rukovodioca. Pregled brojnog stanja i naoružanja 6. korpusa NOV i POH od 10. 4.1944, Arhiv VII, reg. br. 15-7/2, K. 475.

laze od ceste s. Buč—Pakrac i pravca od s. Sirač. Na ovim položajima brigada je ostala 3. i 4. maja, kada je krenula preko s. Poljanci za s. G. Sumetljica. U s. Poljanci uslijedio je napad neprijateljeve avijacije. Tom prilikom ranjena su dva borca. Pokret je nastavljen za s. Bujavica, ali ne u selo nego u šumu,⁴⁰³ oko sela, kako bi se izbjegli gubici od dejstva avijacije.

*

Opšta situacija za njemačke snage u to vrijeme bila je nepovoljna. Na istočnom frontu Crvena armija je 11. maja oslobodila Sevastopolj i proširila ranije obrazovane mostobrane, na desnoj obali Dnjestra, pripremajući tako novu ofanzivu. Krajem maja nastupila je kratka stabilizacija fronta na liniji Lenjingrad—Čudsko jezero—Vitebsk—Mogiljev—Pripjetske močvare—sjeverni ogranci Karpata—Jaši—Dnjestar i Crvena armija se priprema za veliku ofanzivu kod Vitebska. Američka i engleska avijacija bombarduju njemačke objekte u zapadnoj i južnoj Francuskoj, a vrše i posljednje pripreme za desant u Normandiji, koji će početi 6. 6. 1944. U Italiji 8. britanska i 5. američka armija ofanzivom od 11. 5. 1944. probile su tzv. Gustavovu liniju i zauzele Kasino.

403 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 6.5.1944, Arhiv VII, reg. br. 22-1, K. 1134. U zapovijesti se upozorava na potrebu izvlačenja jedinica u šume, oko sela, kako bi se izbjegli gubici od udara neprijateljeve avijacije.